

Б. Гомзін

Прокляті часи

ІІКАВІ ПРИГОДИ

Б. ГОМЗИН

Прокляті часи

Періодичне видавництво

„Цікаві Пригоди“

— Виходить що два місяці. —
Коштує річно в передплаті 2:50 зл.
Поодинокий випуск коштує 50 гр.

Містить цікаві, сензаційні оповідання
наших і чужих авторів. — — —

Досі вийшли: —

1. Л. К. Честертон: Знак зломаного меча.
Детективні оповідання (з англійського).
2. М. Е. дельте Гроціє: Два вороги. Опо-
відання про вічного жида (з німецького).
3. Б. Поляншич: Перша ніч. З пригод тай-
ної організації
4. В. Матісен: Зачарований годинник.
Оповідання з циклу „Історії про мер-
ців“ (з німецького).
5. Б. Гомзин: Про сляті часи. Оповідання
про більшовиків
- С. С. Лягерлеф: Різдвяні рожі.

Дальші випуски в друку.

Дістанете у книгарнях або у видавництві:

„Добра Книжка“

Л Ї В І В

ул. Содова ч. 4. поштова скринка 11

ЦІКАВІ ПРИГОДИ

06
10

БОРИС ГОМЗИН

ПРОКЛЯТІ ЧАСИ

Др. ч. 9(15) Льв. об. 081-19 ч. 1р

~~4724~~

„ДОБРА КНИЖКА“ — 102. ВИПУСК

Л Ї В І В — Р. Б. 1929.

Львівська державна
наукова бібліотека

1189

З печатні Ставропігійського Інституту у Львові.

ПЕЧАТАНО 2000 ПРИМІРНИКІВ

А Ж ТА М

Замислюватися почав соборний протодіакон. І тобі цигарка не в цигарку... І чай не в чай!

Одне слово — журба!

Усе пішло шкереберть!

Навіть календар і той захорів на пропасницю. Раніше все честь—честью, по закону, — йдуть тобі чорні, себ-то, робітні, а потім, звичайно, прийде черво-ненька неділя свята, а там, глянь, і Різдво Христа нашого Спаса, а ще далі й Пасха Світла, а поміж ними дванадесяті й табелі... Порядок був!..

Замислюватися почав соборний протодіакон Воньмигласов...

Хоч би шевця Харлашку взяти, за-валящий собі чоловічок був, на тонку прях — злидні та сухоти душили його.

А фанаберії! Й те не так, і те не так!

Щоби про гріхи подумати й главу смиренно схилити, так ні!..

Бувало на підпитку стане проти його господи та кулаками вимахує, щось гундосить...

Туди ще — приндиться!

Ах ти тля черевичная!

А ще й сусіда!

Але був таки порядок! І як тобі не гороїжиться оттаке дрантя, а все десь рука й обявиться: Цить, шевче! Сиди тихо та чоботи латай!

А тепер? І... куди тобі!

Таке дрантя сухітниче, дратва об-
смикана, стане проти хвіртки та дуситься
— кашляє словом глузлигим.

А календар?

Та в того злидаря нужденного на
календарі самі червоні й червоні дні на-
стали, й сам червоний, аж лиця горять
— із похмілля!.. не з того, а цього само-
го... новорежимного.

І заверне протодіякон думкою в ми-
нуле.

То-то було... Сам ісправник ручка-
ється з ним, за панібрата були... Бувало
все йому протодіякон іздалека про Хар-
лашку почне та на роботу небезпечну
ріжних стрекулістів ізверне, а ісправник
і вухом не веде, ніби й не розуміє.

Знаємо, думає протодіякон, хто се-
мейство твоє забездурно взуває, а семей-
ства того ні много, а семерко со чади
домочадци...

Не слухали протодіякона...

А хто перший у вязницю, по лицях
наперед попобивши й у очі наплювавши,
ісправника відвів.

Хто? Га?

А тепер... Зітхне протодіякон і плю-
не з пересердя. Раніще Харлашка ходив
із чоботами до діякона, а тепер діякон
Харлампія Євстратовича не допроситься:
часу нема!

Ходи, протодіяконе, босий!

Сховає це протодіякон пиху свою
до кишені, візьме чоботята й до хати
шевцевої — гай-гай! Нема того пройди-

світа ще зранку, по мітингах уганяє, народ повчає... Прийде протодіякон, гляне на календар Харлашкин, аж млосьно йому...

І здається йому, що вогнем пекольным горить той календар, і здається йому, що то його кров сточують та нею цифри ті червонять...

У піч кине, а потім вогнем пропече...

А вдома в вічі йому лізе Ситинський календар, дивиться пильно на нього чорним оком і в серце гадюкою холодною лізе...

А ввечері товариш Штокало (так величають тепер Харлашку) вертає, йде повз протодіяконову господу, веселий такий; протодіякон в палисадничку по-під вікнами жоржини підливає, що їх донечка його, вмерша Наталочка садила. Зобачить товариш Штокало протодіякона й пустить на весь завулок фістулою:

— Ха-ха-ха! Нате вам, патлатая контрореволюція!

А протодіякон дебелий нурком у двері... й нема.

Замислюватися почав о. Павел Воиньмигласов.

* * *

Весело стало жити дрібноті отій нещасливій... Немов віко з труни хтось ізняв... Глянуло туди сонячко радісне та по жилах вогниками весняними бунтівливими розлилося... Радять усе, як би найкраще життя впорядкувати своє...

І нїон пухарчики на воді по дощі,
звідкилясь радники взялися.

Де не збереться трохи більше на-
роду, диви, вже там, як ізпід землі ви-
росте такий, та з бочки, або воза, або
й так усе своє доказує...

Радять, як найкраще життя своє на-
становити, оден одного триматися, бо во-
рог не спить..

І диво дивнее, ніхто й не припиняє!..

Се народ і собі проміж себе балакає,
думками прикидає...

Ех, як би..

Весело!

І раптом крапку хтось поставив..

Де сонячко радісне поділося..

І мітингів уже не чути і люде все
пошепки та нишком, очей уникають, вуха
нашорошують...

Знялося темним буровієм десь да-
леко, блискавками розцвітилося, громами
загуло, стогоном задудніло..

Через місто перекочувалося, жаром
в повітрі завивалося, шамотіло, полохли-
вим словом оберталося...

Ластівки день на ніч змінили, в ночі
прилітають, у вікна легесенько крильцями
стукотять, ніби захисту просять. І швець
десь пропав, як у воду, лише в ночі
„Букет“ песик шевців, радісно скавулить
та чорні вуха об чийсь холошні витирає...

А холошні шкірою приємно пахнуть.

Одної ночі й до протодіякона гості,
небіж із фронту, хрестиком білим сєє,
а замість руки правої рукав порожній

теліпається Зрадів о. Павел, давно Петрика не бачив, чаєм частує...

В небіжа очі задумливі, а сам блідий, блідий...

Каже, від білих утік, а протодіяконів дивно... Сидять це вони у двох і бесіду тиху ведуть.

Двічі вже о. Павел самоварчик бадьорив, уже й синіти стало на дворі й у світлиці синява від курева.

І не бачать ті двоє, що обличча бліде з цапачою борідкою щільно прилипло до шиби, очі чийсь злобні тютюнові сині хмари сверлюють...

Аж ось хрестик білий засяв у голодних очах, нитками сірими до мозку протягнувся й чорною тварюкою ненажерною в серці обернувся й пащу роззявив.

Ящіркою з палисадника з жоржинами вислизнув швець, шмигнув у халупу, написав щось на папірчику, у руки тицьнуv жіңці, крізь зуби буркнув: Знаєш куди! — тільки й бачила його Домаха.

А в світлиці падають тверді кострубаті слова про кривду, кровю тхне від них і болем...

Вогнем здіймаються слова про кривду країні нещасливій, країні придорожній, про Україну Петрик балакає..

— Еге! — Каже голосно протодіакон, а сам про себе всміхається: цей блудить, мазепинцем став, ще в семінарії казав: нема Бога!.. ні, цей помиляється.

Каже небіж, що білі ось-ось тут будуть, на пяти вже йому наступали.

— Еге! — притакує протодіякон байдуже, а на серці дзвони радісні гудуть: Дон-дон-дон! З Дону правда, з Дону правда!

* * *

В горі хмари світ завязали — тихо долини полонило. Тихо-тихо навколо, аж ляк бере, бо за тишею там хтось пелехатий причаївся з приском під полою. Очіма здалека поблискує...

Ось стрибоне, кливаками клацне, зарегоче несамовито й вогнем запалить усе.

Попращав Петрик дядька.

— Куди? — питає протодіякон.

Махнув рукою в поле: правди піду шукати! — і зник... Уже й „Букет“ даремно в ночі чекає почути знайомий запах шкіри... Знудиться та й завіє жалібно-жалібно...

„От... гадина! І собі туди“! Бубонить протодіякон у суміш із „Подай Господи“...

Не спав протодіякон — чекав.

* * *

Раптом під самим містом за горою аговкнуло, а йому назустріч із другого кінця відгукнулося...

Та й ну перегукуватися, хто дужчий.

Ось бухло й серед міста, вулицями перекотилося, шибами забрящало.

В поверхах надією солодкою розцвіло: Вони, вони! При землі й під землею чорним очі заслало: наші потерпають! А декому так переляком ноги взуло...

А потім ізнову тиша залягла...

І не бачить ніхто, як один гад сірий із-за гори на місто повзе, крицею вилискуючи, піснею повітря рвучи, багнетами небо поколюючи.

А другий чим швидше од міста свій хвіст у жито втягає... Плями червоні по собі залишаючи.

Розступилися мовчки жита... Поглинули сіру масу... І знову муром стали, думу мовчки думають... Ніби й не було нічого... Тільки там за муром, там на дні моря зеленого, до землі міцно притулившись, мов до дівчини вимріяної, лежать мовчазні, непорушні з очима шкляними, в небо безжурне задивившись.

І в тихому морі зеленому крик гнівний росте, вогнем до неба здіймається, руки з погрозою до міста простягає...

Але місту це вже байдуже.

Підстаркувата приподібниця старе тіло порепане шматочком трибарвним причепурила, й бедрами вихиляючи, оком каправим підморгуючи, нового гостя хлібом-сіллю частувала, на м'яких подушках одпочити припрошувала.

А ввечері протодіакон у соборі, як за давнини, могутнім басом виводив переможно: „і покорити під нозі Йому всякого врага і супостата“.

А на завтра шевчиху трусили, по

пиці били, про шевця допитувалися, потім у поліцію відвели...

Вернула вона по двох днях нишком до хати, біла, як крейда, і біль заліг зморшкою між очима...

Не добре з нею там було...

Поголос ішов, що прилюдно її соромливість жіночу зганьбили.

„Нічого, образується ... — Зітхає протодіакон, але непевне щось тягне й тягне за серце.

Одмахнеться діакон, а воно як та муха осіння... дз... дз... та настирливо так.

І не дзвенів уже голос протодіаконів переможно так, як того вечера...

Вже й календар, як календар...

І червоне на своєму місці й чорне, де треба... А воно все дз.. дз...

І так воно все, й ніби не так...

Дз.. дз..

„А може Петрик і правду казав?“ (десь у глибині) Обірвалося щось у світі... точку якусь загубили.

І в протодіакона десь струна якась обірвалася...

Здавалось усе просто, а воно що далі, то й гірш... плутанина все більша й більша виходить...

Обірвалося!

Дз.. дз!..

Аж заморився протодіакон.. нема ради...

*

*

*

А непевне знов навколо місто павутиння заплітає, шляхи перетинає, на бі-

лого пухнатою звіря лапки наставляє, джмеликами з жита дзичить...

Дивись — і жидки знов гиркати голосніше почали... баби на базар не виходять ..

Крокує собі протодіакон якось ранком, як звичайно простуючи до церкви. І не в догад йому, що щось воно не тее...

Хоч і йшов поголос, що підуть швидко теперішні, та все не вірилося.

А воно й справді було не тее.

Насупилася приподібниця, сліди закрила, шамотить щось ізтиха невдоволена. Не любила стара джінджеруха духа мужицького, слова твердого, рук порепаних, ізмозолених...

Червоний папірчик ув око впав.. біля нього трійко, читають... Протодіакон і собі туди. А там про „робітничо-селянську владу“, ледви силою зібрався, глянув у долину, а там і підпис кольками в очі лізе: Х. Штокало, повстанчий отаман!

Похолов протодіакон та мерщій до дому...

Тільки відсапався та закурити хотів а тут двері навстіж, гості на поріг: антикар Залкинд а за ним троє з чубчиками зпід кашкетів, зброєю обвішані, червоними биндами позаплітані.

— Здрасте, Залкинд! —

„Во первих я вам не Залкинд, а гаспадін председатель чрезвычайної комісії, а во вторих я с контрреволюційними приспешниками нічево общаво не імею... Обискать...“

Обмацали протодіякона коряві, ма-
хорочні руки...

Вогнем ізнявся протодіакон і потім
зійшов. — А зуби цокотять: смерть, смерть.

І ступити протодіакон не може... Так
по-під ручки й на авто втягли..

Загуділо, залоскотіло, курявою слід
замело й лишилася сиротою господа,
дверима відчиненими на вулицю кричить.

Пройдуть люде й очі в бік, щоб не
чути...

Ще в халепу попадеш...

Лише голодний кіт по присьбі ходить,
спину вигинає та м'явчить жалісно.

Та жоржини в палисадничку, голов-
ки схиливши, скаржаться панові невідо-
мому, бо водички їм напиться рука лас-
кава не дає...

* * *

Тягнуться дні... довгі дні... безпро-
світні... Сидить протодіакон, а в камері
з ним ще трое, Яшка біндюжник, що за
найліпшу квартиру вязницю вважав, жид
Майорка — різник та вчитель латини
з гімназії. Один в матір усе так-перетак
криє, другий йойкає та плаче, а третій
як заліз у кут так осикою труситься й
зубами клацає.

Нарешті на допит кличуть.
Трое сидять біля столу, нетутешні.
— Хто з вас був у ночі 17. червня?
„Племіник мій“...

Усміхається той, що по середині,
й до то того, що ліворуч: — дайте, то-

варишу, повідомлення товарища Штока-
ли! —

„Так це ти?! Ах, ти черевична тля.
Так це ти“? — обурился в душі прото-
діякон. — „Ах, ти Юда новокалендар-
ний“! — Підпливло серце злобою: „по-
чекай, почекай, Іроде, хай тільки обер-
неться“...

А той — по середині пильно-пиль-
но дивиться...

А в протодіякона щось за серце
стисло, а самого в безодню пхнуло...

„Пропав... пропав“...

І ковтаючи слова, верескливим го-
лосом доводить протодіякон своє...

А той по середині пильно дивиться
й усміхається...

І чує протодіякон, що слова в нього
якісь повстяні, нікому непотрібні, зайві...

Стіни байдуже дивляться кудись
крізь нього, мов порожнє місце тут, а
не дебелий чорнобородий протодіякон...

„Погиб“!.. — майнуло в голові й
холодом скувало тіло. Сплутався прото-
діякон і замовк...

— Відвести! — мов віко на труну
впало.

І знову тягнуться дні...

Беться з думками протодіякон... ду-
має, думає, змориться й засне...

І ось одного разу сниться йому сон:
Іде це він лукою, а на луці цвіття-
цвіття!..

Придивляється, а цвіття те лише
чорне та червоне...

Тільки нахилився цвітів тих нарвати — а на зустріч донечка його померла, Наталочка, йде до нього й каже: „таточку, не рвіть тих цвітів, отруйні вони, нещасливі“...

А він до неї з плачем: — Доню, а де ж щастя? — А Наталочка ласкаво всміхається: „Не тут, таточку, й не там“! і вказує на чорні й червоні цвіточки.

— А де ж, доню? —

„Аж там“! — і пальчиком на небо блакитне.

Прокинувся о. Павел, мокрий увесь.

Прокинувся й думками знову розкидає.

Відчув протодіакон, що „завтра“ вже нема для нього...

І все, що оте завтра ненажерне, здавалось, без останку проковтнуло, всі непомітні вчора й позавчера, рік і позаторік, що від них одмахувався протодіакон у щоденній суєті, як од чогось зайвого та непотрібного, раптом устали перед ним і словом до нього новим промовили... Заплелися колом чарівним багатозначним і вогниками засвітилися переливчастими.

Все чисто згадалося йому. Як дід, теж діакон, розповідав, що його архирей на Воньмигласова перехрестив, раніше Нетудихати вони були, козаки-хлібороби; архирей як посвящав діда, то й каже: „Невместно церковнослужителю призвище таке гумористичне носити“. Згадалася Наталочка, що все українських пісень було

співала та українською мовою балакала, а він її картав за це.

Згадалося о. Павлові, що він і Богові не служив, а так лише ремесло відправляв... Жахнувся протодіякон: „Боже, Боже! Куди ж це йшов я“. І ясно стало протодіяконові, що все чим жив він, усе таке важливе — видимість одна... Що поза тим усім сила одна велика, могутня...

І просвітлів увесь о. Павел... Знамення Боже — сон оттой... І сльози гарячі струмками побігли...

І легко стало йому...

І злоба на шевця десь ізникла.

Радісно й соняшно на серці в о. Павла:

„Не тут, не там, аж там“!

— Доню, доню, моя люба!

У друге на допит кличуть.

Дивиться ті самі, що й уперше були, та ще один біля окремого столу, спиною до нього, не пізнає його о. Павел. Знов питають про те саме.

А о. Павел тільки лагідненько всміхається.

Бються з ним ті, що біля столу...
Ось їм терпець увірветься...

Тоді той од столу як не скочить до протодіякона: „Ах, ти патлатий. Я..“ та й змовк — не протодіякон перед ним огрядний та дебелий, а дідок похилий і сивий-сивий; дивиться на шевця й усміхається ласкаво.

— Що ж, товаришу Штокало, підтверджуєте своє показання про організаційні звязки контр-революціонера Вонь-

мигласова з небезпечним для селянсько-робітничої влади золотопогонним бандитом полковником Бруком“...

„Це вони про Петрика“ — майнуло в о. Павла, й щось уже хотіло скочити веселим зайчиком із уст, але ніжна ручка Наталчина лягла на них, а голос її зпід вусів о. Павла чисто продзвенів:

„Прости мені Харлаша, а тобі Бог простить“...

— „Підтверджую“! — промимрив Штокало й повз протодіякона прожогом у двері.

— „Відвести“!

* * *

„Що паря, звільняють“. — Зустрів його Яшка-біндюжник, міркуючи з радісного обличчя о. Павла.

Похитав заперечливо о. Павел головою.

„Ну, тоді значить, амба сьогодні... Тут більше двох разів не викликають: або випустять, або... Готуйся, батя!“

І став готуватися о. Павел.

Згадувати не було на кого. Хвилю думка на Петрика — „як той? Ні, цей собі раду дасть“! Помолився гарячо, потім попрохав своїх співмешканців простити його...

Жахом застиглим дивилися очі Майорчині, професор і не повернувся з тапчана, лише Яшко щось таке хотів сказати та не вийшло воно, мабуть, матерщина густо дороги залягла, тільки кліщами своїми стиснув руку о. Павлові.

А потім приліг о. Павел на тапчан, сил уже не ставало, зморився дуже.

А як прийшли в ночі й кликнули злодійкувато з порога: „Воньмигласов, до слідчого!“, легко по юнацьки схопився о. Павел із ліжка, поправив волосся й бороду, перехрестився широким хрестом і пішов поперед них із очима світлими, задивленими в нерозгадану таємницю...

*

*

*

А в хатині шевцевій дні теж як мерці...

Чи перестудився де швець, чи з перевтоми, ну, ніби хто з нього огонь отой життєвий вибрав...

Як та ніч вигасла в холодній хаті.

Схопиться ще іноді, загориться, мов жарина та кине наслідок своє прощай і заховається під хутро попеласте, так як і він.

Не те вже...

Ноги тобі, як подивитися, такі легенькі здаються, ніби ниточки, а поворохнути, так мов колодки хтось до них поначіпляв... Ніби пришиви замість до підошов так до землі притачали...

Пішов швець до лікаря. Покрутив той головою, блиснув окулярами та й каже: „У Крим би вам, товаришу“! Іде швець до дому, лається: де в чортового батька той Крим, коли там оте чортове насіння засіло... та й куди його поїдеш, як грошей чорт ма...

І згадалось шевцеві, як він бачив паротяг-паротяг без душі. Везли його холодного в вантажній валці поміж возами.

І рухи він усі робив, як звичайно, але мертвим од нього тхнуло...

І смішно й боляче дивитися було, як він, колись гордий красунь, повний огню, летів попереду могутньо віддихаючи й тягнув за собою цілу низку незграбних, коротеньких, опецькуватих, мабуть, із задухою, червоних карапузих возів...

А тепер... затиснений поміж двома такими карапузами та ще задом наперед поставлений, він на сміх швиденько штрикав своїм коромеслом...

— Оце так і я тепер! — подумав швець...

І потяглися ті дні...

Сидить швець на присьбі та „Крим“ робить.

Сидить і „Правду“ читає...

Темнуватو дещо йому, без сорому казка, але як дійде швець до повідомлення з фронту, що червоні герої зграю поміщицьку на всі боки перевертають та піря їм скубуть, то аж прицмокне: „так їх, сучих синів“!

І газету покладе й задумається...

Жаль невимовний за серце бере шевця.

Тільки б і жити тепер... Тільки би й уживати... Не судилося тут... Ворушиться злоба чорна на світ цілий...

І сірим-сірим стає все навколо. А там то що? Дурниці... яке там? Нічого там нема! Хробаки одні...

Не хоче вже думати швець... Навколо роздивляється... В вічі лізе замкненими віконцями протодіяконовий дім.

І знову злоба під серцем закипає...

Не може пригасити її швець, а вона звірюкою в слово обертається й дощем жорствяним на сுவорій чернечий профіль Домнин падає... Зупиниться на хвилю Домна, на чоловіка очі піднесе, мов із ікони стародавньої, потемнілої.

Аж зачервониться від люті швець та кашлем зайдеться, за груди хапається, мов повітря хоче туди втиснути й удержати...

Подасть йому води Домна, з ласкавою усмішкою по голові, мов дитину, погласкає. Любила вона свого Харлампія, горда на нього була.

А шевцеві вже й соромно... Пятнайцять літ же прожили разом. Ніколи нічого не чув од неї, крім слова ласкавого.

Згадає швець коротке життя своє... Тільки й світлого було, що Домна та тая воля тепер... Сиротою залишився... Потім учнем у майстра був.. Потилишники, голод, холод, аж поки на своє вибився... Та що з того. Так зазнайбідою й прогарував життя...

А посохлі жоржини з сусіднього палісадника знов ув очі лізуть... головками зруділими йому хитають, мов співчують. Плюне швець і відвернеться у другий бік...

Домну покличе, а її нема...

„Де була“? — як прийде. „В сусіди“ — відповідає.

Знає швець куди це вона бігає...
До церкви...

Лютиться швець, а мовчить...

А тут думка якась шпигоне шевця...

„А може?..“.

Аж здригнеться швець і потом холодним зійде...

В голові молоточки як не вдарять, а в грудях порожнеча...

І не знає вже чи в яві він, чи дрімає, а відвести від господи сусідньої очей уже не може.

І дивиться туди швець, мов ланцюгами прикутий... — Ось двері тихо-тихо відчиняються, а з них похилений старчик із сивою бородою... просто до шевця йде...

Хоче підвестися швець, а ноги в землю корінням вросли...

І чує він, як на вухо йому ледви чутний шепіт іздалека доходить: Бог простить, Харлаша!

— „Згинь проклятий“! — Несамовито заверещить швець і прочуняється ввесь мокрий...

Хвалити Бога, Домна в хату вечеряти кличе.

* * *

А дні своєю дорогою... Вже й осінь у жовтім уборі погідна прийшла... Ніби все у свої береги почало входити. Трохи поліпшало шевцеві. Потроху й за роботу взявся.

Якось дивиться він у вікно: хтось по палисадничку сусідському вештається; двері поторгав... до нього у двір заміряє...

Придивився швець і затрусився
ввесь: він, він!.. той безрукий із хрестиком!

Швець прожогом назустріч: — Што
нада?

„Не знаєте, товаришу, де це діакон
Воньмигласов пробуває“.

— А ви хто будете?

„Я?!.. Племінник його, Петро Роз-
дорожний“!

— Та не про те я... Знаєте, това-
ришу, час такий...

„А?! Ви про це, ось вам і посвід-
чення мое“!

Дивиться швець у папірець, а звід-
ти літери друковані очі йому випікають:
„...член реввоенради кавказського фронту,
Петро Роздорожний“...

Обірвалося щось у шевці. І ніби
ворожній увесь став.

Зник десь товариш Штокало, нема
шевця, так — одяг один...

„Так де ж він, товаришу“? Й очі
ласкаво так дивляться й усмішкою ви-
лискують зуби білі.

— Не знаю! ~ бовкнув хтось чу-
жий із одягу шевцевого.

*

Ледви доліз швець до ліжка.

Ліг повернувся до стінки обличчам
і думу чорну думає...

Не допроситься його вже другий
день Домна щось ізісти.

Мовчить швець, не повертається...
Курить та кашляє, немов душу хто йому
шматками вириває.

Не витримала Домна й побігла сві-
чечку Божій Матері поставити. Од чоло-
віка ховалася, бо не любив він цього

А швець хоче підвестися, та де! —
мов дитина безсила.

Зібрався все ж із силами, до вікна
його тягне, доліз таки, сперся на поруче
й дивиться, дивиться на діяконову госпо-
ду, надивитися не може, жаль серце
стискає...

Прийшла Домна до дому, а швець
зімлілий біля вікна лежить. На силу до
ліжка його затягла.

Прочунявся швець, ліг на ліжко,
довго, довго дивився на шевчиху, запла-
кав як дитина й шепоче щось... Нахили-
лася Домна, а шепіт у серце западає
й душу розриває: „до церкви ти ходила,
я знаю, знаю... нічого... піди до церкви,
помолися за раба божого Павла... йди“...

Побігла шевчиха...

Назад поспішає, бо біду серце ві-
щує.

Двері відчинилися... до ліжка чам
швидше...

А швець витягся струною на по-
стелі, руки на грудях склав, а очі кудись
у таємницю незнану задивилися — спо-
кійні, тихі.

НЕГІДЬ

Яким вітром занесло її на бесарабщину, мара її знає.

Казали з Добруджі якоїсь, там і чоловік її, переказували. Одне слово — зайда.

Так ось оця Флочиха вчителькою була.

І все б нічого... Сиди собі та дітей розуму навчай... Так ні! Мало їй було.

Все нишпорить по селу, щось ніби винюхує, а очі так і липнуть до рота, як мухи до патоки. Сверликом у груді лізе, масличком по жилах розливається, серце витягає, душу мужицьку розглядає...

А потім чай у земського попиває, канхвети, як та миша, хрумкає та людські серця ласицею на шмаття рве, гадюкою сичить на вухо, закрутки завиває на думки...

А дзвіночок земський потім по селах розливається. На що молдавани, та й ті потилицю чухають.

Одне слово — негідь!

Та що чай!

Урядник, так той усе листи їй щомісяця пише... Пазина, наймичка урядникова, казала бабам, що це він борг Фло-

чисі повертає, що-місяця 25 карб. у кон-верту вкладає. І де це вона тих грошей назбирала, що людям напозичала?

Та що селяне!...

Ось, панотець Христофор, спокійний та лагідний чоловіга був, а ласкавий, аж янголики в церкві біля Божої Матері радісно всміхаються, як почне він службу Божу правити...

Так і той спокою не мав...

Усе Флочиха на нього пише, що й те не так, і те не так. Усі люде в одну душу: негідь!

А їй хоч би що. Яструбом ненажерним понад селом колує.

*

Аж ось німець війною пішов на царя.

Вже й гармати десь далеко заграли... Смуток пройшов через село, парубків та чоловіків із собою до міста повів, сльози та журбу полишив.

Принишло село... Молодиці та дівчата, мов те цвіття по морозі.

Де сміх? де пісня дзвінка? Все нишком та тишком.

Зірветься голосне слово, Боги суворо з докором з кута подивляться і зникне зухвале в безвістях глибоких.

А Флочиха голубкою по селу, хоч до рани прикладай, а оченятами сверлує, носом вітрить... Серце тобі шашелем точить, аж млісно стає.

Тьмяно, задушно стало на селі.

Хмари сонце поховали, тінями чорними ходять.

І не впізнаєш нікого.

І піп аж ледве ходить. Горе людське тягарем на плечі старенькі.. Батькам та молодицям листи читає...

З кривульок тих писаних крівця падає на серце, слізки з очей повертається.

А дзвін на подзвіння: бум, бум, бум...

Мов терпугом по серцю.

Серце крається попові — хресники ж усі його.

А в церковці Божій вже й янголики не всміхаються, рученятками сльози витирають та до Матері Святої слізоньки ті простягають, немов питають: мамо, мамо, за віщо?

Йоська крамар, старий жид, головою хитає: Ой-йой, йой буде, ще буде...

А дядьки, повно їх у крамниці, й собі похитують у відповідь головами й думу нестерпну думають.

Щось скребе на серці, мов миша в коморі, ось пролізе до голови та тут як у тумані бється птахом, а потім випурхне на волю, розпливеться в пасмах синіх диму з корінців і туди, де хмари земні зливаються з хмарами небесними, де громи гарматами обернулися.

А земський із дзвіночком уганяє...

А дзвіночок тужно-тужно грає...

А дзвіночок ялівок із хижок виганяє...

А дзвіночок зерно із комори висипає.

Далі то й дихати не стало чим...

Той дзвіночок, диви, потяг із собою діда Онихвата й Селющенко Петра... Казали, що про війну й про землю вони балачку зняли та Флочиху твердим мужицьким словом помянули.

*

А Флочиха вже й писарює...

Часу їй нема сердешній одпочити.

Все на поштових конях Нехтодових. Ці вже її добре знають. Прийдуть у двір... боками роблять, на пашню й не дивляться. Так то тяжко було возити її.

А сухенька була, мов той опеньок.

Серце важке в неї було, спокою їй бідолашній не давало.

Жене й жене: „Меходій, поганяй“.

Нехтод, молдаван, оце було не витримає та й крізь зуби по своєму й пустить: Минка тяр драчій сер менинче! *)

— „Що ти кажеш“?

— Та то я на коней! — цвіркне й почне періщити з пересердя коненят. Забудеться та й запалить. А вона шулікою на нього: „Скільки казала тобі... Не можу твого запаху чути“.

Гай-гай, Нехтодові коні, ті добре Флочиху знали.

*

Ось уже край, здавалось...

А воно щось бігло тими дротами,

*) „Щоби тебе чорти зіли“.

землю дудніло, а серце змучене мужицьке тремтіло й раділо...

Ось-ось вогником займеться, пожежою спалахне...

А Флочиха щось чує... ще більше селом нишпорить...

А тут і попа вже до начальства кличуть... Зібрався старенький та й потарабанив у місто.

Засмутилися хати, наїжилися — чекають.

А піп тобі повернув веселий — радісний, а на рясі червона биндочка горить...

Дзвін вдарив до церкви, та радісно так: бом-бом-бом! бом бом-бом!

Ніби на Великдень! Радісно всім і боязко чогось. Чогось серце завмираючи чекає.

Піп людей на Службу скликає.

А тут тобі і Флочиха на порозі. Низько кланяється, а крізь тоненькі губи гадючкою солодкою повзе та до серця заміряє: „А що це в вас, отче, за квіточка на грудях, може який ордер дістали“?

Та ні, мабуть, не ті вже часи настали.

„То кривцю пан Біг ізібрав, а вона із серця трудного червоною квіточкою зацвіла...“ й не докінчив.

Чорна пляма ласицею кинулась і... зникла.

Лише березневі промінчики ласкаво всміхаються до попа з біленьких фотелів. Посміхнувся і собі лагідно піп, сивою

головою похитав: „Так, так, гріхи наші, Христе Боже“ — і до церкви потюпав.

В церкві повнісенько. Піп молебень править... А янголики знов усміхаються...

А повз церкву дзвіночок як не заплаче, а колеса як не затарахкотять...

У вечері баба Докіца по сусідах ходила та розповідала: „Чую дзвонять, зібралася я до церкви, думаю, забіжу до куми Харити, разом підемо, аж ось повз мене Флочиха мов буря на Нехтодових конях... Нехтод блідий похнюплений, а в неї очі блискавками горять... Ну, думаю, біда...

„Я аж перехрестилася й Заступниці молитву проказала. Повернули це вже з церкви, я ще забарилася в куми. Вертаю домів, аж хтось їде. Дивлюсь і очам не вірю...

Воно чи не воно?.. І ніби Нехтодові коні, й ніби Нехтод, і ніби не вони... Проказала я. „Свят, свят“. Ні, дивлюсь, вони: коні по господарському трюх-трюх, Нехтод цигарку пихкає, а сам як мальва сьє.

„Кинула я оком на Флочиху... Мати, пресвята Богородице. Лиця й не видко, й сама скулена, тільки на грудях червона бинда, як зізда горить“.

Бач і на неї кінець прийшов!

Але і стяжка та не врятувала.

Мусіла винестися та біда з села — народ постановив.

Мабуть, ще правда на світі не перевелася.

Історичні повісті

„Пробудити в народі любов до славного минулого це стільки, що дати цьому народові силу предків його“.

Це завдання: будити любов до нашого славного минулого — має періодик

„Бібліотека Історичних Повістей“

„Б. І. П.“ виходить що три місяці як товстий том 8^о понад 10 арк. друку. Поодинокий том „Б. І. П.“ коштує 4. зол. піврічно 2 томи 6 зол.; річно, 4 томи 12 зол.

Зміст трьох повістей взятий з історії України-Руси; четвертий том присвячений історії інш. народів.

Кожний том „Б. І. П.“ становить цілість для себе. Твори „Бібліотеки Історичн. Пов.“ переважно ілюстровані — писані легко, цікаво, приступно — надаються для старого й молодого. Хто прочитає один том, прочитає всі прочі.

Твори „Б. І. П.“ ідейні своїм змістом: у всякому з них представлені будьто боротьба за рідну державність, будьто лицарські подвиги. Книжки того рода не згіршать, а навпаки ублагороднюють і підносять на дусі.

Літературно - видавничий інститут

„Добра Книжка“

Львів, ул. Содова ч. 4.

ВИДАЄ кварталники: „Цікаві оповідання“ — „Цікаві Пригоди“ — „Бібліотека Історичних Повістей“ — „Наша Релігія“ — „Добра Книжка“ та неперіодично „Для Світла“ (освідомляючі брошури для народу) — „Бібліотека Льюїс“ (оригінальна белетристика й літературно-критичні твори) — „Бібліотека Меріама“ (перекладна белетристика) т.и.

В 1928 р. вийшло накладом „Доброї Книжки“ 20 випусків у 72 000 примірни-
(404.000 аркушів друку).

Поручає і продає всякі добрі книжки (непротивні вірі й моралі) — бере їх у кі в коміс та реклямує.

Помагає радою в закладанню бібліотек матеріяльно у видаванню нових книжок.

Висилає даром на бажання кварталник „Добра Книжка“ з великим списом добрих книжок. Замовляйте, дістанете даром!

Адреса інституту така :

„ДОБРА КНИЖКА“ — Львів
п. скр. 11.

Від 1928 р. виходить періодично
ви авництво

„НАША РЕЛІГІЯ“

Його ціллю видавати: 1) богословські підручники; 2) учебники до науки релігії; книжки релігійно морального характеру для інтелігенції, а деколи й популярні; 4) проповіді.

Поодинокий том цієї бібліотеки (около 10-14 арк. друку) коштує 5 зол. Для присилаючих є ед лагу піврічну знижуємо ту ціну (10 зл. за 2 випуски) на 8 зл.; річно (4 вип.) 15 зл.

ДОСІ ВИЙШЛИ: 1) свід Др. Яр. Левицький: „Пастирське богословіє“ 5 зол. 2) впр ф д-р. А. Шміт: „Католицька апологетика для школи й дому“ 4 зол.) Бензен Р.Г.: „Парадокси катоцизму“ 5 зол.

ДАЛЬШЕ ПІДУТЬ: Бензена „Христос у життю Церкви“; — проповіді кардин. Менінга — „Гріх і його наслідки“ і т. п. Всі книжки мають затвердження духовн. влади.

Обовязком кожного доброго християнина-інтелігента є заprenумерувати цей періодик!

Всі замовлення просимо адресувати:

„Наша Релігія“

Львів, ул. СОДОВА ч. 4. — п. скр. 11.

до коп.
0,84 коп

Р. А. 1189

ЦІКАВІ ОПОВІДАННЯ

виходять гарними книжечками що три місяці.

До грудня 1928 вийшли з друку:

1 і 2-га книжечка вичерпані.

3. Книж.: Жертва дитини. 4, 5. В печері пустинника. (Часть I і II-га) 6. На філях моря 7. 8. Український Йов. (Часть I і II-га) 9, 10. На темних стежках (Часть I і II-га) 11. В підземеллях Риму. 12. В копальнях Сардинії 13. В огні і крові. 14. Пімста монаха. 15. Бранець морського опришка. 16. Мала Нелля.

Кожна книжечка коштує 1.20 зол
Почта звичайна 25 сот. поручена
75 сот.

Хто замовить відразу і пришле гроші на 4 книжечки

(від числа 3), той одержить їх по зниженій ціні 5.—зол з поштою замість зол. 6.

Замовлення слати на адресу:

„ДОБРА КНИЖКА“

Львів, почт. скр. 11.

РЛ 1189

Б. Гомзин

Прокляті часи